



Hulpmiddelen en aanpassingen bij de LVS-toetsen en de Entreetoets

De LVS-toetsen van Cito zijn methode-onafhankelijk en bedoeld om leerlingen te volgen. Daardoor kun je bijvoorbeeld prestaties van een leerling vergelijken met leeftijdsgenoten. Maar ook bepalen of je groep voldoende groei doormaakt. Maar: als je de afnamecondities aanpast, kun je dan nog wel betrouwbare uitspraken doen over prestaties of groei?

- “Tim heeft vaak moeite om zijn aandacht bij de les te houden. Terwijl ik de toets Rekenen-Wiskunde afneem in de groep, neemt de intern begeleider Tim apart. Zo kan hij de toets in alle rust maken.”
- “Een paar leerlingen in mijn groep hebben veel moeite met lezen. Ik neem hen apart in een groepje en lees de teksten van de toets Begrijpend lezen voor.”

Dit zijn voorbeelden van veelgebruikte aanpassingen aan de afnamecondities. Toch twijfelen sommige leerkrachten. Is het wel verstandig om te doen? Is de uitslag nu nog wel betrouwbaar?

Toetsomstandigheden versus toetsconcept

Sommige aanpassingen hebben invloed op de *toetsomstandigheden*, andere op het *toetsconcept*. Als je de *toetsomstandigheden* aanpast, meet de toets nog steeds hetzelfde concept. De score van een leerling kun je dan vergelijken met de scores van zijn klasgenoten én een normgroep. Bijvoorbeeld door leerlingen een afdekblad te laten gebruiken bij de toets Begrijpend Lezen. Als je een aanpassing doet die het toetsconcept verandert, meet de toets iets anders dan wat bedoeld was te meten. Als je de toets Begrijpend lezen voorleest, meet je niet meer zuiver het concept ‘begrijpend’ lezen, maar iets dat het midden houdt tussen begrijpend luisteren en begrijpend lezen. De score van de leerling is dan niet (goed) meer te vergelijken met andere leerlingen of de normgroep.

Hulpmiddelen en overcompensatie

De leerlingen van de normgroep hebben de toetsen gemaakt onder bepaalde afnamecondities. Welke dat zijn, lees je terug in een handleiding bij een toets. Komt de situatie waarin jij de toetsen afneemt overeen met de situatie van de leerlingen van de normgroep? Dan kun je de resultaten van jouw leerlingen vergelijken met de normgroep. Het uitdelen van kladpapier mag bijvoorbeeld; de leerlingen in de normgroep gebruikten dit hulpmiddel ook. Maar geef je een leerling met dyscalculie een rekenmachine bij een LVS-toets Rekenen-Wiskunde? Of gebruikt een leerling met dyslexie bij de LVS-toets Spelling de spellingcontrole op de computer? Dan spreken we van *overcompensatie*. De leerlingen van de normgroep hebben deze hulpmiddelen ook niet gebruikt. Deze leerling heeft nu een erg groot voordeel ten opzichte van zijn klasgenoten.

Wat is ons advies?

Toets 'gewoon' waar mogelijk, en 'speciaal' waar nodig. Jij weet wat jouw leerling nodig heeft. Pak de handleiding erbij om te checken of een aanpassing die je in gedachte had een aanpassing is aan een toetsomstandigheid of aan het toetsconcept. En vraag je af of er sprake is van overcompensatie. Zo weet je of je de normgegevens kunt gebruiken voor de interpretatie van de resultaten.

Welke aanpassing je ook doet:

- overleg de aanpassing met je collega's en vraag je af: meet ik nog wel wat ik wil meten? En kan ik de normtabellen nog wel gebruiken?
- registreer de aanpassingen in je leerlingvolgsysteem, en benoem het bij een overdracht aan bijvoorbeeld een collega, een andere school of een orthopedagoog.

Toetsen bij leerlingen met dyslexie en dyscalculie

Wil je leerlingen met dyslexie en dyscalculie toetsen? Lees deze tips en stel de aanpassing(en) samen met de leerling vast, zodat je zeker weet dat hij of zij hiermee geholpen is.

LVS	Entree	Tips voor het toetsen van leerlingen met dyslexie
✓	✓	Laat de leerling de toets in een aparte, rustige ruimte maken
✓	✓ ¹	Leg vergrote teksten voor; van A4 → A3
	✓ ¹	Geef een zwart-witversie, zodat leerlingen niet afgeleid worden door de kleuren
	✓ ¹	Geef een pdf tekst naar spraak (voor groep 7 voor Kurzweil)
	✓ ¹	Geef een gesproken versie op audio-cd of Daisy-cd (groep 6) of mp3-speler (groep 7)
✓	✓	Geef een afdekblad
✓	✓	Geef een markeerstift
✓ ²	✓	Geef extra afnametijd zolang dit binnen de concentratie van de leerling past
✓ ²		Neem de toets af in meerdere delen
✓		Toets op maat door een toets van een lager niveau af te nemen, zodat de toets zo goed mogelijk aansluit bij het niveau van de leerling.
✓		Laat de leerling een toets digitaal maken, waarbij de computer de opgaven voorleest. Zo kan hij of zij in zijn eigen tempo werken.
✓ ³		Toets je niet digitaal? Lees dan de toets Rekenen-Wiskunde voor. Let hierbij op je stemgebruik. Zo voorkom je dat je het antwoord weggeeft.
✓		Neem als aanvulling op de toets Begrijpend lezen de toets Begrijpend luisteren af. Zo krijg je een beeld van het tekstbegrip van de leerling. Door deze gegevens te vergelijken kun je nagaan of de leerling alleen de technische leesvaardigheid onvoldoende onder de knie heeft, of ook moeite heeft met het begrijpen van teksten. Het maken van een taalprofiel (zie de handleiding Begrijpend lezen 3.0) helpt je daarbij.

¹ Deze variant is apart te bestellen. Voor groep 7 beschikbaar voor de modules basis en verdieping. Waarom is er wel een auditieve versie van Begrijpend lezen bij de Entreetoets? Omdat de Entreetoets vaak wordt gebruikt bij het formuleren van het schooladvies: wat is het best passende brugklatype in het voortgezet onderwijs (VO)? In het VO mogen leerlingen met een dyslexieverklaring vaak wel gebruikmaken van hulpmiddelen. Daarom mag dit ook bij de Entreetoets, hoewel het concept dus wel wordt aangepast.

² Dit raden wij af bij de toetsen AVI en DMT. Daar is 'tijd' onderdeel van het concept technisch lezen.

- ³ En de toets Begrijpend lezen dan? Als je deze voorleest, meet je niet meer zuiver het concept 'begrijpend' lezen, maar iets dat het midden houdt tussen begrijpend luisteren en begrijpend lezen. Als de teksten worden voorgelezen, kan de score dus niet meer vergeleken worden met de scores van klasgenoten of de normgroep. Betekent het dat je dit nooit mag doen? Nee. Er zijn (uitzonderlijke!) situaties waarin je toch besluit de toetsen voor te lezen of gebruik te maken van auditieve ondersteuning zoals voorleessoftware. Meer informatie hierover vind je in het document 'Toetsen van begrijpend lezen bij dyslectische leerlingen' van Masterplan Dyslexie, Stichting Dyslexie Nederland en Cito.

Tips voor het toetsen van leerlingen met ernstige reken-wiskunde problemen en dyscalculie

Dyscalculie is een gevarieerde stoornis. De problemen kunnen zich op verschillende fronten voordoen en de oorzaak verschilt: bij veel leerlingen zit het probleem in het inzicht in de structuur van getallen, bij anderen in automatiseringsproblemen. Door deze variatie is er niet één oplossing of hulpmiddel dat voor alle leerlingen effectief is. Onderzoek moet uitwijzen of er echt een effect is en voor welke leerlingen dit wel en niet zinvol is.

LVS	Entree	Tips voor het toetsen van leerlingen met ernstige reken-wiskunde problemen en dyscalculie
	✓ ⁴	Pdf tekst naar spraak (voor groep 7 voor Kurzweil)
	✓ ⁴	Gesproken versie op audio-cd of Daisy-cd (groep 6), en mp3-speler (groep 7)
✓		Toets op maat, zodat de toets goed mogelijk aansluit bij het niveau van de leerling.
✓		Neem de toets af in meerdere delen
✓	✓	Geef extra afnametijd, zolang dit binnen de concentratie van de leerling past
✓		Laat de leerling een toets digitaal maken. Zo kan hij of zij in zijn eigen tempo werken en de opgaven eventueel laten voorlezen.
✓		Lees papieren varianten van een toets voor. Let hierbij op je stemgebruik. Je voorkomt daarmee dat je het antwoord weggeeft.

- ⁴ In de LVS-toets groep 8 is een aparte taak opgenomen waarbij een rekenmachine gebruikt moet worden. Bij de andere taken en toetsen raden wij een rekenmachine af. Deze zijn namelijk genormeerd zónder rekenmachine. Ook is er sprake van overcompensatie én mis je informatie voor het vaststellen van het onderwijsaanbod: kan een leerling nu écht goed optellen over het tiental of kan hij dat goed uitrekenen met een rekenmachine?

Waarom mag een leerling met dyslexie de Entreetoets wél met hulpmiddelen maken en leerlingen met dyscalculie niet? De Entreetoets wordt vaak gebruikt bij het formuleren van het schooladvies: wat is het best passende brugklatype in het voortgezet onderwijs (VO)? Leerlingen met dyscalculie zullen in het VO niet veel vaker een hulpmiddel mogen inzetten dan leerlingen met dyslexie. Daarnaast is het effect van de inzet van de rekenmachine nog onbekend én zal er sprake zijn van overcompensatie.



Behoeftte aan advies? Onze klantenservice helpt je graag verder. Bel ons op (026) 352 11 11 of mail naar klantenservice@cito.nl Kijk ook op cito.nl/po

Maak de groei van iedere leerling zichtbaar met passende toetsen

Geen twee leerlingen zijn gelijk, gelukkig maar. De een gaat met sprongen door de leerstof heen, de ander stap voor stap. Wij maken – als enige aanbieder – toetsen voor álle leerlingen, omdat iedere leerling telt. Samen met het (speciaal) onderwijs ontwikkelen we toetsen voor alle leerlingen in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs die extra steun nodig hebben in hun ontwikkeling of extra onderwijsbehoeften hebben. Onze toetsen houden op een prettige manier rekening met de mogelijkheden van iedere leerling en geven inzicht in zijn of haar talenten en ontwikkeling.

Cito maakt onderwijs krachtiger

We geloven in de waarde van objectieve meetinstrumenten die goed en eerlijk inzicht geven in ontwikkeling en mogelijkheden, ongeacht iemands afkomst, status of geld. En dat we daarmee leraren, ouders en werkgevers ondersteunen en leerlingen, studenten en beroepsbeoefenaars vooruit helpen. Samen met onderwijsprofessionals, klanten en stakeholders zetten we onze unieke expertise en ervaring in om de toekomst van het onderwijs mee vorm te geven. Samen voor krachtig onderwijs!